

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

3.α. Για την απάντηση στο ερώτημα οι μαθητές/-τριες αναμένεται, μέσα από την κριτική ανάγνωση του παραθέματος (**ΚΕΙΜΕΝΟ Α**), να αξιοποιήσουν τις κατάλληλες πληροφορίες:

- «Οι ανεξάρτητοι μικροϊδιοκτήτες... οι εξαρτημένοι καλλιεργητές (ενοικιαστές, πάροικοι), οι εργάτες (μίσθιοι) και πιθανώς οι δούλοι».

Από την ιστορική αφήγηση του σχολικού βιβλίου [Κεφάλαιο 2, 3. Κοινωνία, γ. Η κοινωνία του χωριού και η πάλη κατά των δυνατών] μπορούν να αξιοποιηθούν πληροφορίες από το απόσπασμα:

- «Τον κορμό του πληθυσμού ... εκούσια από μια οδυνηρή ελευθερία».

Μέσα από τη συνδυαστική προσέγγιση πηγής και ιστορικής αφήγησης αναμένεται να δομηθεί ένα συνθετικό κείμενο που να καταδεικνύει τις επιμέρους κοινωνικές ομάδες που συνθέτουν τον πληθυσμό του βυζαντινού χωριού κατά τη μεσοβυζαντινή περίοδο.

3.β. Για την απάντηση στο ερώτημα οι μαθητές/-τριες αναμένεται, μέσα από την κριτική ανάγνωση του παραθέματος (**ΚΕΙΜΕΝΟ Β**), να αξιοποιήσουν τις κατάλληλες πληροφορίες:

- «είτε χαρακτηρίζονται ελεύθεροι χωρικοί... και δύσκολη ζωή»
- «υπάγονται στον ίδιο αφέντη, τον χωροδεσπότη, ιδιοκτήτη του φέουδου»
- «τους προστατεύει ≠ τους ορίζει, τους τιμωρεί και αποκομίζει από την εργασία τους το μεγαλύτερο μέρος των εισοδημάτων του»
- «δεν ήταν όμως και ελεύθερος»
- «[...]δεν μπορούσε να προσφύγει στη δικαιοσύνη ... να διαθέτει τα αγαθά του... να μετακινηθεί ελεύθερα» επειδή «[...] ήταν προσδεδεμένος... με τη γη.»

Από την ιστορική αφήγηση του σχολικού βιβλίου [Κεφάλαιο 2, 7. Οικονομία και κοινωνία στη Δυτική Ευρώπη, Το σύστημα της Φεουδαρχίας, α. Χαρακτηριστικά και εξέλιξη] μπορούν να αξιοποιηθούν πληροφορίες από το απόσπασμα:

- «Το υπόλοιπο τμήμα της κοινωνικής πυραμίδας ... ως κινητά αντικείμενα».

Για την απάντηση στο δεύτερο σκέλος του ερωτήματος οι μαθητές/-τριες καλούνται να προβούν σε μια συγκριτική θεώρηση των δύο παραθεμάτων, μέσω της οποίας αναμένεται α) να εντοπίσουν την αντιστοιχία της κοινωνικής τάξης των αγροτών της φεουδαρχικής Ευρώπης με την κυρίαρχη πληθυσμιακή ομάδα του βυζαντινού χωριού (η οποία συνίσταται από ανεξάρτητους μικροκαλλιεργητές, παροίκους, μισθωτούς εργάτες και δούλους) και β)

να αναδείξουν τη βασική διαφορά μεταξύ τους στη βάση του φεουδαρχικού συστήματος, στο πλαίσιο του οποίου όλα τα μέλη του αγροτικού πληθυσμού (ελεύθεροι χωρικοί και δουλοπάροικοι) βρίσκονται σε πλήρη εξάρτηση από τον ιδιοκτήτη του φεούδου, δεδομένου ότι είναι «προσδεδεμένοι» με όρους προσωπικής εξάρτησης στον εκάστοτε χωροδεσπότη και στη γη.